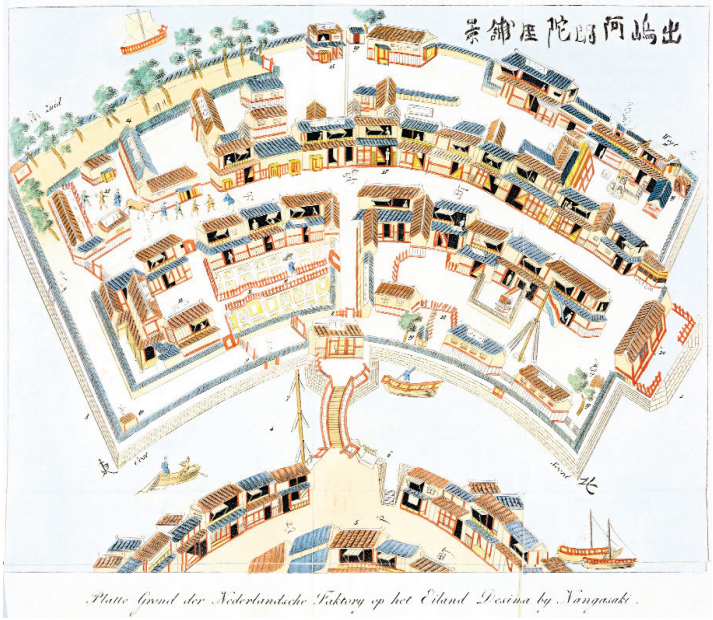
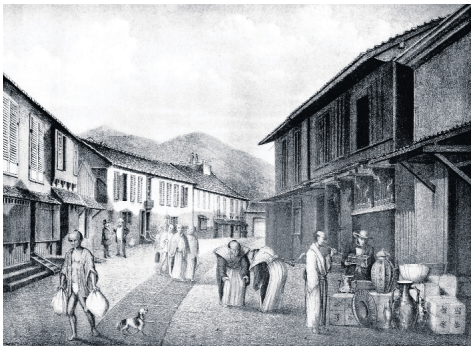
Maastrichtse sakeflesjes voor Japan

Japanse sakeflesjes uit de 19e eeuw, niet met Japanse motieven erop, maar met rustieke Engelse landschapsplaatjes. Bovendien werden deze niet in Japan gefabriceerd, ook niet in Engeland, maar … in Maastricht. En wie was de handige ondernemer die dit voor elkaar kreeg? Petrus Regout natuurlijk! Maar hoe was Regout in Japan verzeild geraakt?

De Nederlandse faktorij op het eiland Deshima bij Nagasaki in 1824-1825. Meteen voorbij de brug en het toegangsgebouw, op het eerste perceel links (nog voor het mannetje met de parasol) stond in 1859 het pakhuis van de firma Spengler en Co. Hier liet Regout zijn koopwaar opslaan.

Op 24 augustus 1609 verleende de Japanse shogun Ieyasu Tokugawa een officiële handelspas aan vertegenwoordigers van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). Dit maakte voor de Nederlanders de oprichting mogelijk van een permanente factorij (handelspost) op het eiland Hirado. In 1641 moesten zij op bevel van de Japanse overheid de factorij verhuizen naar Deshima, een kunstmatig eilandje voor de kust van de stad Nagasaki, ongeveer ter grootte van de Dam in Amsterdam. Van daaruit zou de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, als enig westers land, twee eeuwen lang handel met Japan drijven. Hier kwam pas een einde aan, toen in 1853 een Amerikaanse bevelhebber met een aantal oorlogsfregatten de baai van Edo (het huidige Tokio) binnendrong en op schootsafstand van het paleis van de shogun voor anker ging. Door Japan op die manier te bedreigen wisten de Amerikanen het handelsmonopolie te doorbreken, zodat zij vanaf 1854 drie Japanse havensteden mochten aandoen.

Westerse handelaren en Japanners in de hoofdstraat van Deshima in 1858. Uit: Gedenkboek Nederlandsche Handel-Maatschappij.

Ongeveer tegelijkertijd was er ook nog een tweede doorbraak. Al die tijd hadden de Nederlanders vanuit Deshima mogen handeldrijven. Maar het was hun steeds strikt verboden geweest het eilandje te verlaten, behalve wanneer zij hun verplichte bezoeken aan de shogun in Edo brachten. In 1858 mochten de circa 220 bewoners van Deshima voor het eerst op eigen initiatief van het eiland af. In datzelfde jaar werd met Nederland een nieuw handelsverdrag gesloten, waardoor het voortaan ook aan particuliere ondernemers was toegestaan om handel te drijven.

Petrus Regout (1801-1878) had zich van meet af aan op de export toegelegd. Hij voerde zijn producten uit naar Duitsland, via de Nederlandse Handelmaatschappij naar de koloniën en breidde vervolgens zijn afzetgebied steeds verder uit. Regout rook nu ook in Japan zijn kans en stuurde twee handelsschepen naar Japan, een naar Deshima en een naar Kanagawa.

Verder stelde hij een 'raadadviseur over de handelszaken' aan. De geschikte man hiervoor vond hij in de persoon van Martin Dohmen uit Schinveld. Deze kreeg een contract voor drie jaar en moest de door Regout geleverde goederen in Japan op de markt brengen. Verder kreeg hij opdracht om zo voordelig mogelijk retourgoederen zoals goud en koper in te kopen. Het beheer van de goederen en gelden werd toevertrouwd aan een in Japan gevestigde firma, die de waren in consignatie kreeg.

Om zijn werk goed te kunnen doen, moest Dohmen de aandacht van de handelshuizen van Nederlands Oost-Indië en Japan op Regouts producten weten te vestigen en een netwerk van relaties opbouwen. Daarom bereidde Regout hem grondig op zijn taak voor en leerde hem alles over de gang van zaken in zijn fabrieken en de talrijke handelswaren, die voor Japan bestemd waren. Van professor Hoffman van de Universiteit van Leiden kreeg Dohmen les in de Japanse en de Chinese taal.

In juni 1859 reisde Dohmen naar Batavia en van daaruit naar Deshima. De eerste zending goederen werd hier opgeslagen in het pakhuis van de firma Spengler en Co. De verkoopresultaten waren zo gunstig, dat in november 1859 een tweede zending volgde. Maar al spoedig keerde het tij. In het najaar van 1860 pleegde Dohmen contractbreuk onder andere door een tweede baan aan te nemen als tolk bij de Franse legatie in Edo. In januari 1861 kreeg Dohmen zijn ontslag.

Dit betekende echter nog niet het einde van Regouts pogingen om in Japan een afzetmarkt te vinden. In 1862 bezocht een Japanse delegatie Nederland als onderdeel van een wereldreis met als doel Japan uit zijn isolement te halen. Dat gaf Petrus Regout gelegenheid om drie Japanse diplomaten uit te nodigen voor een bezoek aan zijn fabrieken. In 1867 vond dit bezoek daadwerkelijk plaats en kreeg Regout als geschenk een stuk stof van zijde, dat in Japan alleen mocht worden gedragen door leden van de keizerlijke familie.

Toch leidden alle inspanningen die Regout zich getroostte om de handel op Japan professioneel op te zetten, uiteindelijk niet tot de gewenste resultaten. Niet alleen de problemen met de 'raad-adviseur' belemmerden de ontplooiing van de export. In Japan braken ook nog eens onlusten uit. In een bewaard gebleven exportoverzicht uit 1882 wordt Japan dan ook niet meer vermeld, terwijl allerlei andere landen in Azië wel worden genoemd. Over export van Maastrichts aardewerk naar Japan in de 20e eeuw zijn in het Sphinx-archief nagenoeg geen gegevens te vinden.

Mogelijk waren Regouts activiteiten in Japan van beperkte duur, omdat de Japanners sinds de tweede helft van de 17e eeuw zelf al Chinees porselein namaakten en naar China exporteerden. Daarom had Regout nieuwe aardewerkproducten, zogenaamd 'Engels aardewerk', aan zijn assortiment moeten toevoegen, die de Japanse consument zouden aanspreken. Het voor Japan bestemde aardewerk vertoonde dus niet alleen Oostaziatische, maar ook Europese motieven. De Oostaziatische décors waaronder Chiness, Honc, Mandrin en Terror moeten de Japanners wel bekend zijn voorgekomen. Met de typisch Engelse genre- en landschapsdécors zoals Gleaner, Miller en Swiss Fountain speelde Regout in op Japanse belangstelling voor het buitenissige. De décors Ruth & Boaz, Amazone en Fishing Sports sierden menig sakeflesje, kopje of rijstkom. Theepotten en kommen werden vaak uitgevoerd in het rijkelijk van bloemen voorziene décor Cérès.

De kwaliteit van het voor de Japanse markt bestemde Regout-aardewerk is trouwens opvallend hoog. Zeker in vergelijking met soortgelijke producten uit het laatste kwart van de 19e eeuw, toen Regout massagoed maakte met een grovere scherf en minder zorgvuldig uitgevoerde décors.

Max Wijnen

Bronnen: Archief Sphinx, contractenboeken; Regout, Album dedié à mes enfants et mes amis (1868); Bogaers, 'Ik had den moed … ', in: Antiek 1992; Maenen, Petrus Regout 1801 -1878 (1959); Ailion, Dutch pottery and porcelain found in Japan (1940); Inventaris archieven De Sphinx (2006).

De portretten van de drie Japanse diplomaten die Regout in 1867 bezochten, staan in het album dat hij liet aanleggen ten behoeve van zijn kinderen en zijn vrienden ('Album dedié à mes enfants et mes amis', 1868).

Nu in de boekhandel

Nu in de boekhandel en bij het RHCL: een selectie uit de sprokkels, die sedert 1992 in de Maaspost zijn verschenen

Groot Verhalenboek van Maastricht
Sprokkels uit het archief

WalburgPers/Regionaal Historisch Centrum Limburg. 50 sprokkels in 228 pagina's, rijk geïllustreerd. prijs: 19,50 euro.

ARCHIEF

historisch centrum limburg

Archiefsprokkels

De vaste rubriek 'Archiefsprokkels' wordt verzorgd door medewerkers van het Historisch Centrum Limburg. Elke twee weken een hele pagina met een nieuw verhaal, opgediept uit de archieven van Maastricht.

Eerder verschenen sprokkels kunt u nog eens nalezen op www.rhcl.nl.

Historisch Centrum Limburg, Sint Pieterstraat 7, 6211 JM Maastricht, tel. 043 - 328 55 00, info@rhcl.nl